

cje NRD w sprawie zjednoczenia Niemiec oraz jej polityka zagraniczna stwarzają korzystne przesłanki dla rozwiązania sprawy niemieckiej, rozwiązania zgodnego z żywotnymi interesami wszystkich narodów europejskich.“

W oświadczeniu podkreślono, że wobec rozbudowy paktu północno-atlantycznego

„Układ Warszawski stanowi konieczną gwarancję pokojowego życia ich narodów i trzeba uczynić wszystko, aby siłę obronną organizacji Układu Warszawskiego w dalszym ciągu wzmacniać“.

Jednocześnie jednak

„Uczestnicy konferencji udzielają poparcia idei ustanowienia skutecznego systemu bezpieczeństwa zbiorowego w Europie, który ułatwiłby uregulowanie zasadniczych zagadnień Europy, a zwłaszcza zjednoczenia Niemiec“.

(w)

UMOWA POLSKO-RADZIECKA O WYTYCZENIU GRANICY W B. PRUSACH WSCHODNICH

Dnia 5 marca 1957 r. podpisana została w Moskwie umowa o wytyczeniu istniejącej polsko-radzieckiej granicy państwowej w części przylegającej do Morza Bałtyckiego. Umowę podpisali polski minister spraw zagranicznych A. Rapacki i radziecki minister spraw zagranicznych A. A. Gromyko. Umowa podlega ratyfikacji i wejdzie w życie z chwilą wymiany dokumentów ratyfikacyjnych.

Całkowity tekst umowy nie został jeszcze opublikowany. Ze sprawozdania PAP¹ dowiadujemy się jedynie, iż umowa dotyczy odcinka granicy polsko-radzieckiej, przebiegającego przez terytorium woj. olsztyńskiego i powiatu gołdapskiego w woj. białostockim. Chodzi więc o wytyczenie odcinka granicy polsko-radzieckiej, przebiegającej w byłych Prusach Wschodnich. Jak stwierdza cytowany komentarz PAP: „Wytyczenie istniejącej granicy polsko-radzieckiej na tych terenach nie pociąga za sobą i nie wprowadza żadnych zmian w istniejącym dotychczas przebiegu linii granicznej, natomiast prawnie zatwierdza istniejący dotychczas stan rzeczy“.

Umowa z dn. 5 marca 1957 r. łączy się z dwoma aktami prawnymi: Układami Poczdamskimi oraz umową polsko-radziecką o granicy państwowej z dn. 16 VIII 1945 r. Podstawowym aktem prawnym, przesądającym odłączenie Prus Wschodnich od Niemiec, były Układy Poczdamskie. Zgodnie z postanowieniami rozdziału IX tych Układów, „część Prus Wschodnich, nie pozostającą pod zarządem Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich“ otrzymała Polska, a rozdział VI Układów Poczdamskich przewidywał:

„Konferencja zbadała propozycję Rządu Radzieckiego, by przed ostatecznym załatwieniem spraw terytorialnych przy zawieraniu pokoju odcinek zachodni granicy ZSRR, przylegający do Morza Bałtyckiego, przebiegał od punktu na wschodnim brzegu Zatoki Gdańskiej w kierunku wschodnim na północ od linii Braniewo—Gołdap do styku granic Litwy, Rzeczypospolitej Polskiej i Prus Wschodnich.

Konferencja w zasadzie wyraziła zgodę na propozycję Rządu Radzieckiego w sprawie ostatecznego przekazania Związkowi Radzieckiemu miasta Królewca i obszaru przyległego, jak podano wyżej, z zastrzeżeniem zbadania obecnej granicy przez rzeczoznawców.

Prezydent Stanów Zjednoczonych i Premier Brytyjski oświadczyli, że będą popierali propozycję Konferencji podczas nadchodzących rokowań pokojowych“².

Zgodnie z tymi postanowieniami, art. 3 umowy polsko-radzieckiej z dn. 16 VIII 1945 r., zajmującej się wytyczeniem granicy polsko-radzieckiej, przewidywał:

¹ „Trybuna Ludu“ z dn. 7 III 1957 nr. 64.

² Tekst wg tłum. K. Skubiszewskiego, Materiały do ćwiczeń z prawa międzynarodowego publicznego, zes. 1 (skrypt), Poznań 1951, s. 56—57.

„Aż do ostatecznego rozstrzygnięcia zagadnień terytorialnych przy uregulowaniu pokojowym, część granicy polsko-radzieckiej przylegająca do Morza Bałtyckiego, zgodnie z decyzją Konferencji Berlińskiej, będzie przebiegała wzdłuż linii od punktu na wschodnim wybrzeżu Zatoki Gdańskiej, oznaczonego na załączonej mapie — ku wschodowi, na północ od miasta Braunsberg—Goldapp do punktu, w którym linia zbiega się z linią graniczną opisaną w artykule drugim niniejszej umowy“³.

Jak wynika z tego przepisu, Polska i ZSRR zamierzały czekać z wytyczeniem odcinka swej granicy, przebiegającej w b. Prusach Wschodnich, aż do zawarcia traktatu pokojowego z Niemcami. Podobnie zresztą na konferencji w sprawie traktatu pokoju z Niemcami zapaść miały postanowienia dotyczące trybu wytyczenia granicy polsko-niemieckiej na linii Odra—Nysa Łużycka. Oczywiście wytyczenie, jako czynność formalna, nie miało żadnego znaczenia dla merytorycznego przebiegu granicy, ustalonej ostatecznie w Układach Poczdamskich.

Ponieważ traktat pokoju z Niemcami, wbrew wysiłkom państw socjalistycznych, nie został zawarty, należało przystąpić do ostatecznej prawnej stabilizacji granicy bezpośrednio z zainteresowanymi państwami. Umowy o wytyczeniu granicy między Polską a Niemiecką Republiką Demokratyczną zostały zawarte w 1950 r.⁴, a o wytyczeniu odcinka granicy polsko-radzieckiej na terenie b. Prus Wschodnich zdecydowała umowa z dn. 5 III 1957 r. Umowy te zastąpiły w zakresie wytyczenia granicy niedoszły do skutku traktat pokojowy z Niemcami.

Komentarze zachodnioniemieckie do podpisanej w dn. 5 III 1957 r. umowy polsko-radzieckiej starają się podkreślić tymczasowy jej charakter, wynikający z rzeckomej „tymczasowości“ decyzji poczdamskiej⁵. Ze strony polskiej natomiast się podkreśla, iż „Umowa o wytyczeniu istniejącej granicy polsko-radzieckiej w części Morza Bałtyckiego dowodzi, że granice polskie są faktem nieodwracalnym, faktem historycznym. Granice te w pełni i całkowicie uznaje oraz popiera nasz wielki sojusznik i sąsiad — potężny Związek Radziecki“⁶.

Umowa z dn. 5 III 1957 zasługuje na gruntowne omówienie, do którego można dopiero przystąpić z chwilą uzyskania całego jej tekstu.

Bolesław Wiewióra

POSŁOWIE O ZIEMIACH ZACHODNICH

„Życie Warszawy“ (1957 r., nry: 87, 91, 94, 96) wystąpiło z ciekawą inicjatywą przeprowadzenia błyskawicznej ankiety sejmowej z posłami z Ziem Zachodnich. Celem ankiety było poinformowanie o podstawowych problemach Ziem Zachodnich o sposobach pokonania trudności, a także o roli sejmu w aktywizacji gospodarce i rzeczywistej odnowie życia społecznego nad Odrą, Nysą i Łyną. W czterech obszernych artykułach, które opracował red. Jerzy Mikke, poruszono szereg interesujących, a niejednokrotnie nowych zagadnień. Posłowie podkreślają m. in., że rozmaite decyzje dotyczące Ziem Zachodnich są często pozbawione dokumentacji naukowej. Zwrócono uwagę na konieczność uwzględnienia w szerszym zakresie problematyki Ziem Zachodnich w programach szkolnych. Podkreślono konieczność mobilizacji dodatkowych środków pozapaństwowych oraz mobilizacji inicjatywy i energii społecznej. Ankieta „Życia Warszawy“ stanowi niewątpliwie cenny materiał do pracy nad zarysem programu rozwoju Ziem Zachodnich. (a)

³ „Dz. U. R. P.“ 1947, poz. 167.

⁴ Por. artykuły: „Umowy graniczne między Polską a Niemiecką Republiką Demokratyczną“, „Przegląd Zachodni“ 4/5 1953, oraz „Niektóre zagadnienia delimitacji i demarkacji granicy polsko-niemieckiej“, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu im. A. Mickiewicza“, zesz. 3 (Prawo), 1957.

⁵ „Tagesspiegel“ z dn. 7 III 1957, „Hamburger Anzeiger“ z dn. 5 III 1957.

⁶ „Trybuna Ludu“ z dn. 7 III 1957, nr 64.